

DOS EXEMPLES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL AL NUCLI URBÀ DE VIC: LA CASA DE LA PLAÇA DE DOM MIQUEL I LA NECRÒPOLIS DEL CLOQUER

per Immaculada OLLICH I CASTANYER

Les recents excavacions (maig-juny 1982) efectuades per primera vegada al casc antic de Vic han posat al descobert les grans possibilitats de la ciutat a nivell d'arqueologia urbana.

Les excavacions que presentem aquí són el resultat de troballes casuals, degudes a la modificació i/o reestructuració de l'àmbit urbà, ja siguin edificis o carrers. Ambdues excavacions arqueològiques es realitzaren amb caràcter d'urgència el mes de maig, aturant les obres dels paletes¹. En tots dos casos es manifestà la necessitat d'una legislació adient i d'una programació arqueològica específica per a la ciutat².

Cal remarcar que és el primer cop que es presentava l'oportunitat d'una recerca arqueològica a Vic. Actualment hi ha un ampli programa de campanyes metòdiques d'excavació, que s'aniran desenvolupant cada any de manera seguida, organitzat a través de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria i del Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona, amb el suport del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya³.

Els dos casos que presentem afecten tant la propietat privada (edifici de la plaça de Dom Miquel), com la municipal (carrer del Cloquer).

1. LA CASA DE LA PLAÇA DE DOM MIQUEL

A començaments del mes de maig del 1982, els propietaris d'un local destinat a convertir-se en restaurant van avisar-nos que, en el curs de les obres de reforma de

---

1. Treballs realitzats per Immaculada Ollich, Dolors Molas, Antoni Caballé, Dolors Buxó, Enric Rodellas, Teresa Soldevila, Fina Solà, Katia Kliemann, i d'altres col·laboradors.

2. cf. MOLAS, D.-OLLICH, I.: *Projecte de defensa del patrimoni arqueològic de la ciutat de Vic*, presentat a l'«XI Simposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular», celebrat a Vic del 26 al 28 de novembre del 1982.

3. Amb M. D. Molas i I. Ollich com a responsables del programa d'excavacions arqueològiques a Vic.

l'antiga casa (situada al casc antic de Vic) havien sorgit unes arcades de mig punt adossades a la paret. Així mateix, en el terra hi havia gran quantitat de terrissa⁴.

Al visitar el lloc vam comprovar que els paletes havien rebaixat el terra de l'habitació en més d'un metre. La terra i la runa era dipositada en uns grans contenidors, que ja havien estat portats a l'abocador municipal, cosa que impossibilitava la seva recuperació per a un examen superficial. Malgrat tot, en el terra aplanat es podia veure ceràmica vidriada marró i blavosa, barrejada amb alguns fragments de ceràmica grisa-negra corresponent a l'època medieval.

Posats d'acord amb el propietari i amb el corresponent permís del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, vam procedir a efectuar una excavació d'urgència en aquest lloc.

Es tractava d'una habitació que durant molt de temps havia servit de llenyera i de carbonera. Actualment, l'estructura està totalment canviada. Al rebaixar les deixalles dipositades i acumulades durant anys, van sorgir els fragments de ceràmica. L'habitació ocupava un espai més o menys quadrat, de 4 x 4 m. A la paret W, incloses en el mur posterior, es veien les arcades de mig punt, en direcció N → S, que continuaven a l'habitació contigua.

La prospecció es va fer en una àrea que abastava la meitat de l'habitació (4 x 2 m). L'objectiu era fer un tall, en direcció E → W, seguint l'arranc d'una arcada que quedava al mig i que havia estat destruïda per l'edificació posterior. En total, vam excavar 5m² (quadres A1, A2, A3, A4 i B4), quedant els quadres B1, B2 i B3 per excavar, donat que simultàniament amb aquesta excavació es va haver de realitzar l'exploració de part de la necròpolis, sorgida casualment al pavimentar un carrer de Vic i que exposem més endavant.

L'excavació d'aquesta habitació ha donat el següent:

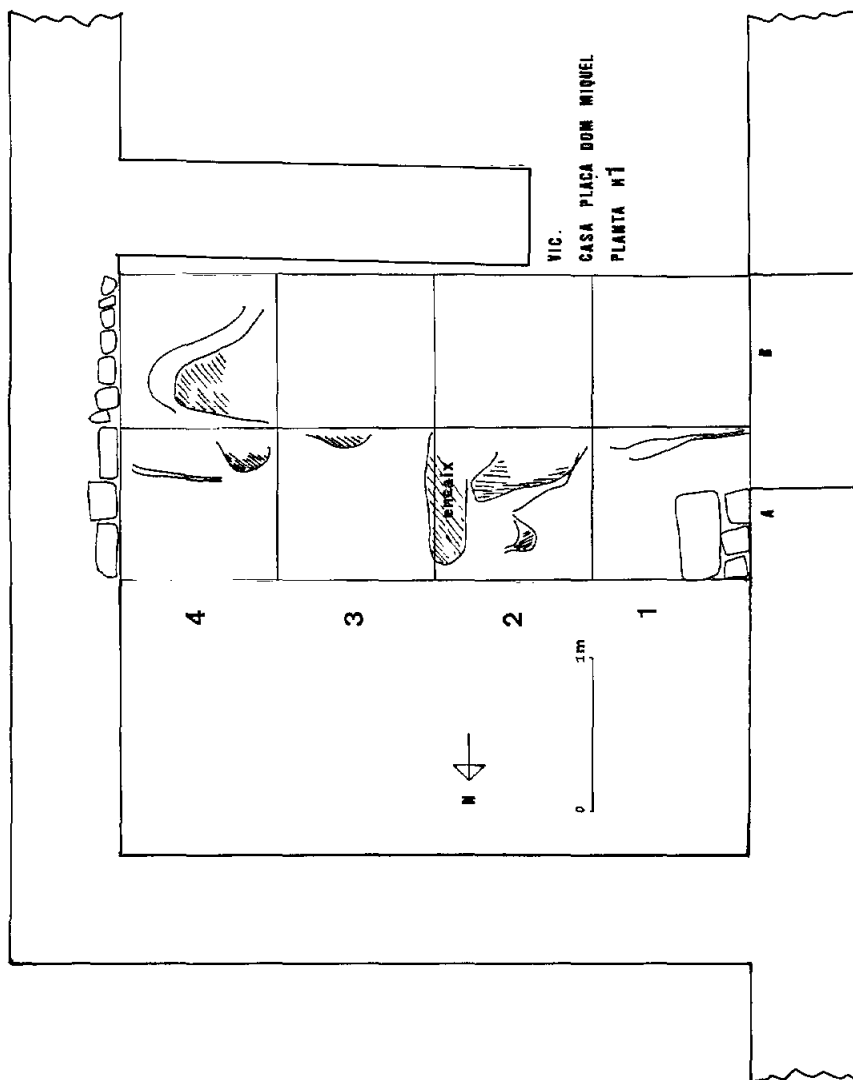
La potència de la terra, fins arribar a la roca, era només de 30 cm. (talles 4 a 7), ja que la major part havia estat rebaixada pels paletes. La seva excavació va proporcionar ceràmica medieval de tipus tardà (segles XII-XIII). A la talla 6 apareixien alguns còdols de riu i pedretes força ben posades, que podien correspondre a un nivell d'habitació. Per sota d'aquest possible paviment apareixia algun fragment de ceràmica romana, del tipus comú i de la sigil·lata. La seva presència pot explicar-se com una aportació de terra de reomplert, abans de fer el paviment.

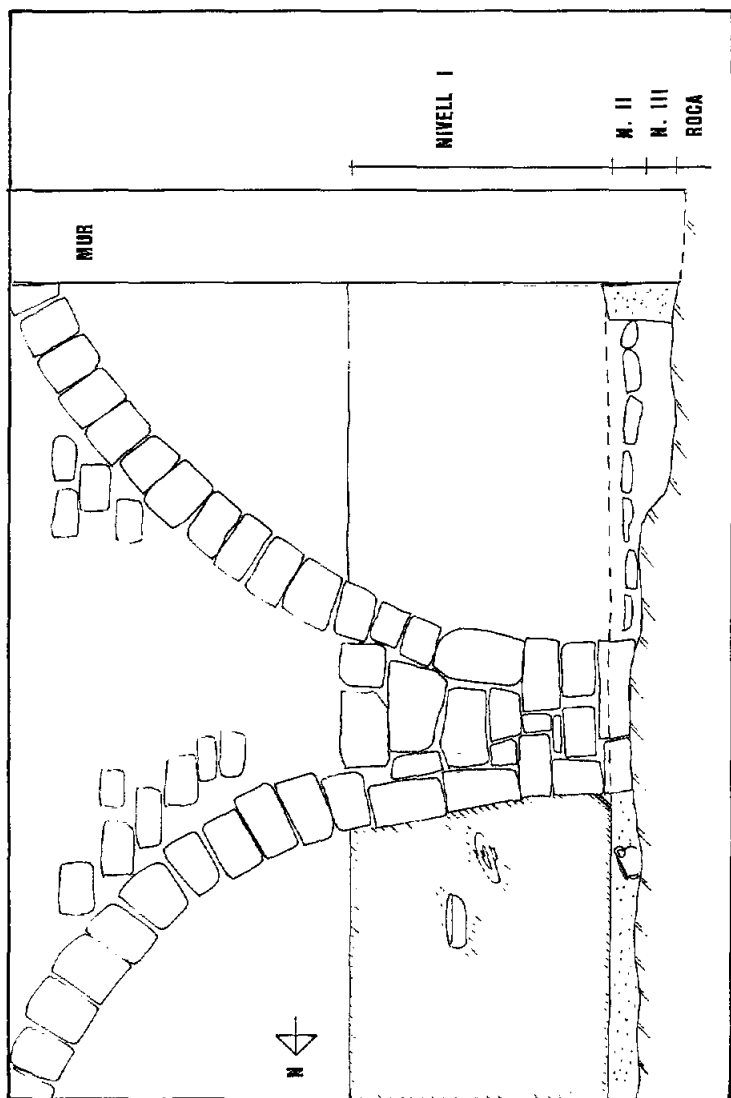
El sòl és de roca margosa, que es desfà amb facilitat. D'aquí que alguns sectors del terra siguin molt irregulars i desgastats. Al mig de l'habitació hi ha un tros (60 x 20 cm. aprox. x 15 de profunditat) excavat a la roca, de forma rectangular amb els cantons arrodonits. La seva situació, al mig de l'habitació, correspon on cauria el centre hipotètic de l'arcada construïda al damunt. Per tant, podria tractar-se de l'encaix d'alguna biga que aguantés l'estructura de fusta muntada per a construir l'arcada. Un cop feta aquesta, es podria retirar, quedant l'encaix tapat pel paviment de pedretes fet després.

En resum, l'excavació d'aquest lloc ha donat uns nivells d'habitació amb seguretat medievals, amb superposició de nivells superiors, com proven les restes de ceràmica

---

4. Agraïm l'amabilitat i la consciència cívica dels propietaris, Alexandre Genís i Montserrat Orriols, a l'avisar-nos i al permetre la realització d'excavacions en el seu local.

VIC. CASA PLAÇA DOM MIQUEL
PERFIL PARET W

Casa de la plaça de Dom Miquel. A dalt, l'habitació i abans d'excavar i en curs d'excavació. A baix, la mateixa habitació un cop feta l'excavació, amb el detall dels encaixos excavats a la roca margosa.

dels segles XVI i XVII trobades allí. L'habitació es troba ara pavimentada i enrajolada.

Pel tipus de ceràmica podem distingir tres nivells:

NIVELL I: Nivells superiors de reomplert, amb ceràmica vidriada marró i vidriada blava, segles XVI-XVII. Potència: 120-130 cm.

NIVELL II: 20-25 cm. per sobre del paviment de pedretes. Ceràmica grisa-negra, corresponent als tipus medievals dels segles XII-XIII. A destacar un fragment d'olleta amb l'arranc d'una nansa. També va aparèixer una moneda de bronze, de 13,5 mm. de diàmetre, que sembla ser un òbol del regnat de Jaume I, encunyada a mitjan segle XIII. Correspondria al moment d'utilització de l'habitatge en època medieval. Potència: 20-25 cm.

NIVELL III: Per sota el paviment fins arribar a la marga. Nivell de reomplert, amb barreja de ceràmica romana comú i sigil·lata. Potència: 10 cm.

En un sector contigu a aquesta habitació, i corresponent al nivell del soterrani de la casa, apareixia un gran mur, de més de 30 m. de llargada, en direcció cap a les muralles. Feta una prova superficial en el terra (2 m² arran del mur), vam comprovar que donava el mateix tipus de ceràmica que l'habitació anterior, pel que vam decidir ampliar l'excavació d'aquesta zona durant la campanya del mes de juny, formant part del programa general d'excavacions arqueològiques per a la ciutat de Vic⁵.

2. LA NECRÒPOLIS DEL CARRER DEL CLOQUER

A mitjans de maig del 1982, coincidint per tant amb l'anterior excavació, els obrers municipals encarregats de les obres de nova pavimentació del carrer del Cloquer, van ensopegar amb ossos humans a l'aixecar les lloses del paviment anterior. Degut a la situació del carrer, al costat de la catedral de Vic, podia tractar-se de l'antic fossar de Sant Joan esmentat per la documentació medieval.

Aturades les obres pel Conseller de Cultura de l'Ajuntament de Vic⁶, i amb permís d'urgència del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, vam procedir a una excavació de salvament del lloc. Donat que l'àrea era massa gran per a ser estudiat en pocs dies, vam delimitar una zona de 4 m de llargada per 3 m d'amplada, allí on el terreny semblava que tenia més potència de sediment. En total, van aparèixer nou tombes:

Descripció:

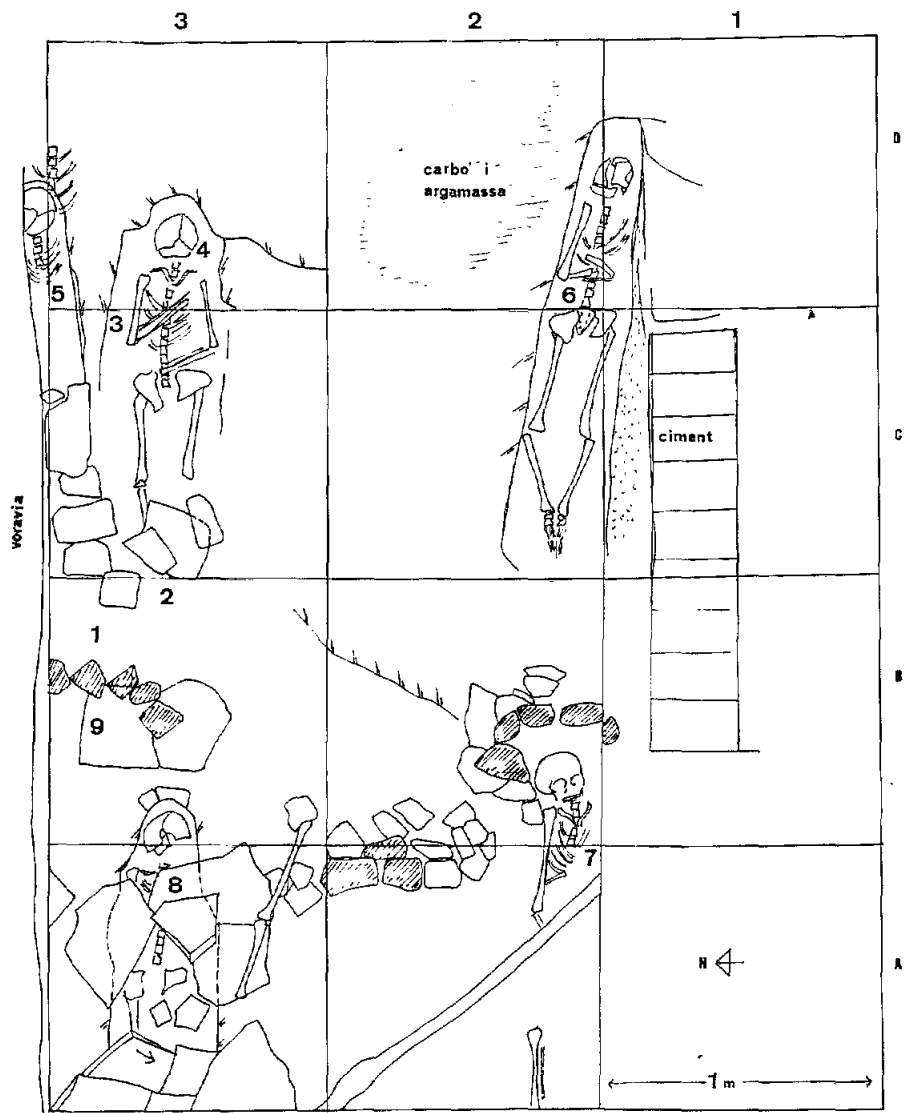
Tombes 1 i 2: forma indeterminada, ja que va ser el lloc on els paletes van fer el forat. Va ser possible recuperar parcialment els ossos, molt fragmentats, corresponents a dos individus adults (hi havia dos cranis i part dels ossos llargs).

Tomba 3: esquelet d'adult, en molt mal estat de conservació, situat immediatament a sobre del núm. 4.

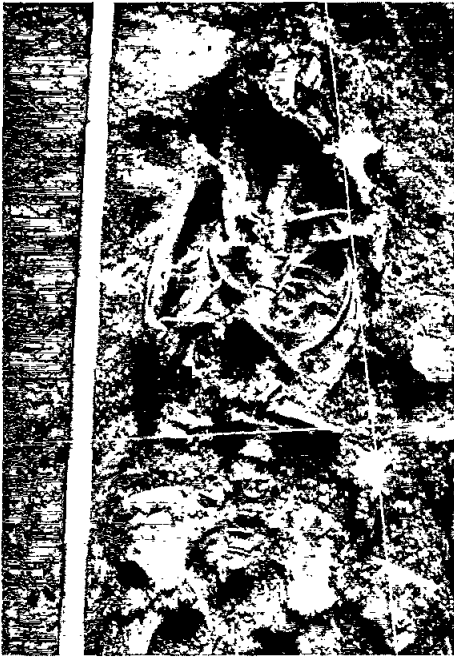
Tomba 4: Tomba antropomorfa, excavada a la roca de forma asimètrica i irregular.

5. L'estudi d'aquesta campanya està encara en curs. Es publicarà més endavant.

6. Agraïm al Sr. Lluís Solà la seva acció a nivell municipal.

VIC.
PLANTA NECRÒPOLIS DEL CLOQUER

Necròpolis del Cloquer
L'esquelet 3 situat
damunt del 4.

Necròpolis del Cloquer
L'esquelet 4 un cop
retirat el 3.

Necròpolis del Cloquer.
La tomba i l'esquelet 6

Necròpolis del Cloquer.
Les tombes 6 i 7.

Cap quadrat, diferenciat. Contenia les restes d'un individu adult, en molt mal estat de conservació, sobretot el crani. El braç esquerre descansava sobre la pelvis i el dret era plegat sobre ell mateix. L'esquelet de l'individu núm. 3 estava a sobre del núm. 4, com si aprofités la mateixa tomba.

Tomba 5: Situada al costat de la núm. 4, 20 cm. a la seva dreta. Antropomorfa, excavada a la roca, quedava en part tapada per la voravia. Restava encara el crani i part de l'esquelet.

Tomba 6: Tomba antropomorfa, excavada a la roca, simètrica, de capçalera quadrada i cap no diferenciat. El seu cantó esquerre es trobava afectat per un bloc de ciment. Esquelet *in situ*, en força bon estat de conservació si exceptuem el crani, completament xafat. L'esquelet corresponia a un adult, situat en posició longitudinal, amb els braços moguts (li falta el braç esquerre, degut al bloc de ciment ja esmentat, que a la vegada comprimeix tota la caixa toràctica).

Tomba 7: Tomba de la qual només hem localitzat la capçalera, formada per pedres col·locades en forma semicircular. Contenia part de l'esquelet d'un adult, partit pel mig per una tuberia. Només en restava el crani, en bon estat de conservació, el braç dret i part de vèrtebres i costelles.

Tomba 8: Tomba antropomorfa excavada a la roca, de capçalera arrodonida. És irregular, sense cap diferenciat. Contenia un esquelet *in situ*. La tomba estava parcialment coberta amb lloses planes.

Tomba 9: Tomba de la qual només en coneixem la capçalera de pedres semicircular, com la t. 7. Està situada a un nivell superior, de manera que queda sobre la tomba 8, aprofitant les lloses de coberta d'aquesta com a base. Esquelet desaparegut.

Quant al material, només hi havia algun fragment de ceràmica negra medieval, de tipus antic, i algun trosset de vidre molt esmicolat. Aquest tipus de necròpolis alt-medieval sol ser molt pobre en material, ja que l'enterrament es feia sense acompanyament de cap objecte. La presència d'algun tros de ceràmica romana, així com d'algun fragment de *tegula*, fa pensar en un possible reaprofitament d'un antic cementiri romà. Respecte al material ossi, tot està a càrrec de l'antropòloga Elisenda Vives, la qual n'elabora un estudi complet sobre les característiques físiques i somàtiques dels esquelets trobats.

Estratigrafia i cronologia.

Constatem l'existència de dos nivells d'enterrament, que corresponen a dos tipus de tombes diferents:

NIVELL I: superior, format per tombes amb la capçalera de pedres en semicircle. Aprofiten les lloses de coberta de les tombes inferiors com a base. Nivell molt destruït (tombes 7 i 9).

NIVELL II: inferior, corresponent a les tombes excavades a la roca margosa, de tipus antropomorf. Totes tenen unes característiques comuns: irregulars, asimètriques, de formes diverses (cap quadrat, arrodonit) (tombes 4, 5, 6 i 8).

La totalitat de tombes són orientades d'Est a Oest, trobant-se aliniades en fila, característica especial que confirma la seva antiguitat.

No descartem la possibilitat d'un tercer nivell, superficial, d'enterrament, ja desaparegut, format per lloses de pedra formant caixa al voltant de l'esquelet. De totes maneres, aquest nivell tan superior hauria estat destruït per les successives renovacions del carrer al llarg del temps.

La situació de la necròpolis i les característiques tipològiques de conjunt (aliniaió, irregularitat en el treballat, pobresa de material, etc.) permeten apuntar cap un tipus de cementiri primitiu alt-medieval, del qual gosariem desglossar dos moments:

1. Les tombes antropomorfes excavades a la roca poden datarse vers finals del segle IX. Per tant, serien contemporànies de la primera catedral (deixant a part la visigòtica) edificada pel bisbe Gotmar (886-889) en l'època de la repoblació d'Osona per Guifré el Pilós. D'aquesta primera església no sabem res de la seva estructura, només que va caldre ampliar-la i reformar-la a començaments del segle XI.

2. Les tombes corresponents al nivell I serien una mica posteriors, datables pòtser a finals del X o començaments del segle XI, època de la construcció de la gran catedral romànica del bisbe Oliba (consagrada el 1038).

Cal que remarquem la importància d'haver localitzat tombes excavades a la roca en un nucli urbà. Tenim exemples d'aquest tipus de tombes per tota la comarca d'Osona i arreu de Catalunya, però sempre amb àrees rurals o llocs abandonats, i encara, una mica més tardanes⁷.

En aquest cas, es tracta d'un nucli històric encara habitat.

Això ens porta a considerar i plantejar tota la problemàtica de l'arqueologia urbana, de la qual els dos exemples presentats aquí són només una mínima mostra dels que amaga i conserva el subsòl de Vic.

---

7. Les tombes excavades a la roca de Vic, com hem vist, presenten una tipologia arcaica i són datables cap el segle IX. Les necròpolis de L'Esquerda i de Lluçà, per exemple, presenten tipologies ja del segle X. Cf. OLLICH, I.: *El jaciment arqueològic medieval de L'Esquerda, a les Masies de Roda de Ter (Osona)*. III: *La necròpolis medieval* «Quaderns d'estudis medievals», núm. 4 (Barcelona, juny 1981), pàgs. 219-234; OLLICH, I.: *Tipologia de les tombes de la necròpolis medieval de L'Esquerda (Osona)*, Anex I d'«Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia», Universitat de Barcelona, 1981; i també: CABALLÉ, A. i OLLICH, I.: *Les tombes antropomorfes excavades a la roca de Santa Maria de Lluçà*, presentat a l'«XI Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular», Vic 26-28 nov. 1982.